

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ "ПОМІРНІ ТА БОРЕАЛЬНІ ПЕРВІСНІ ЛІСИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН" (2-4 вересня 2019 р., Львів)

2-4 вересня 2019 р. у Львові відбулася міжнародна науково-практична конференція "Помірні та бореальні первісні ліси в умовах глобальних змін", організована Швейцарським федеральним інститутом лісових, снігових та ландшафтних досліджень (WSL), Українським національним лісотехнічним університетом та Карпатським біосферним заповідником. Конференція пройшла під патронатом Міжнародного союзу лісівничих досліджень (IUFRO).

У її роботі взяло участь 125 науковців із 18 країн світу. Найчисельнішими були делегації з України (52 учасники), Німеччини (18), Швейцарії (15), Чехії (7), Угорщини та Італії (по 5), США, Австрії, Польщі та Словаччини (по 3). По два представники із Румунії та Бельгії, а по одному із Канади, Нідерландів, Словенії, Фінляндії, Швеції та Південної Африки. Напередодні конференції Швейцарським федеральним інститутом лісових, снігових та ландшафтних досліджень (WSL) випущено англійською мовою на 133 сторінках збірник її матеріалів (Бірменсдорф, 2019; упорядник: Сюзанна Сенн).

Ця конференція, як важливий елемент в реалізації Міжнародного проекту "Українсько-швейцарська співпраця в лісових до-

слідженнях", відбулась в Україні насамперед тому, що в Карпатському біосферному заповіднику досі збереглися найбільші залишки пралісів та первісних лісів.

Вступним словом конференцію відкрив керівник цього проекту та відповідного підрозділу WSL доктор Петер Бранг. Із вітаннями до учасників конференції звернулися проректор Національного лісотехнічного університету України, доктор сільсько-господарських наук Василь Лавний та виконуючий обов'язки директора Карпатського біосферного заповідника Микола Рибак.

Нагадаємо, що проект "Українсько-швейцарська співпраця в лісових дослідженнях" базується на багаторічній та успішній співпраці між українськими та швейцар-

ськими вченими і спрямований на зміцнення потенціалу Карпатського біосферного заповідника та поглиблення досліджень в його пралісових екосистемах.

Проєкт розроблений та впроваджується відповідно до стратегічних тем WSL та Швейцарського федерального відомства з охорони навколишнього середовища (FOEN). Провідною установою в його реалізації є WSL. Партнерами виступають Швейцарська школа сільськогосподарських, лісових наук та наук про продукти харчування (HAFL, Zollikofen) й Центр з розвитку та навколишнього середовища (CDE, Берн), а з української сторони – Карпатський біосферний заповідник, Національний лісотехнічний університет України та Агентство з питань сталого розвитку Карпатського регіону (FORZA).

Важливо, що в рамках проєкту науково-дослідні роботи в Україні доповнюються аналогічними дослідницькими заходами у Швейцарії, що дозволяє отримати значний ефект синергії. Проєктом опрацьовуються питання використання пралісів Угольсько-Широколужанського масиву як "гарячої точки" для науки та обміну знаннями в галузі освіти та наукових досліджень, забезпечується підвищення кваліфікації молодих вчених та створення ефекту взаємодії у всіх проєктах з цієї тематики. В його рамках, протягом 2017-2020 років, проводяться роботи з повторної інвентаризації постійних лісознавчих пробних площ в Угольсько-Широколужанському масиві, вивчається роль пралісів як еталонів для лісового біорізноманіття, причини домінування бука лісового тощо.

За допомогою спеціальних аеродистанційних досліджень (із застосуванням технології LiDAR) розробляється модель рослинності та рельєфу на цих ділянках пралісів. Окремо досліджується структура ялиново-ялицево-букових лісів та монокультур смереки у Чорногірському масиві Карпатського біосферного заповідника тощо.

У рамках проєкту українськими та швейцарськими науковцями готуються декілька дисертаційних робіт, група українських науковців проходить стажування у Швейцарії, відбулась літня школа для студентів, облаштовано деякі елементи інфраструктури в Карпатському біосферному заповіднику, профінансовано видання монографії Федора Гамора "Еталон європейських лісових екосистем та природоохоронної справи. Про деякі історичні аспекти створення та розвитку Карпатського біосферного заповідника з нагоди його 50-річчя" тощо.

Львівська пралісова конференція відіграла важливу роль у консолідації світової наукової спільноти, яка вивчає помірні та бореальні первісні ліси. Представлено результати сучасних фундаментальних екологічних та лісознавчих досліджень, розглянуто проблеми їх збереження у контексті глобальних змін та взаємодії із місцевими громадами. Розглянуто багато актуальних питань господарювання в лісах, прилеглих до пралісів, забезпечення суспільних потреб, менеджменту на природоохоронних територіях та відновлення деградованих лісових екосистем до природного стану тощо.

Широку дискусію на конференції викликали ґрунтовні пленарні доповіді, з якими виступили: Франциско Марія Сабатіні із німецького Центру інтегрованих досліджень біорізноманіття ("Праліси та лісові заповідники у світі, що змінюється: стан, тенденції та перспективи"), Крістоф Шенк із німецького Франкфуртського зоологічного товариства ("Від знання до дії: роль пралісів у нашій глобальній кризі біорізноманіття", Домінік Кулаковський із провідного американського дослідницького університету Кларка ("Вплив зміни факторів на структуру та динаміку помірних гірських лісів – північноамериканська перспектива", Нурія Сельва з Інституту охорони природи Польської академії наук ("Чому актуальними залишаються проблеми нанесеної шкоди під час будівництва доріг у лісах") та Кер-

рі Вудс із департаменту природничих досліджень Бенінгстонського коледжу США ("Постійні ділянки та набори даних про спадщину пропонують найкращий погляд на динаміку первинних лісів в умовах глобальних змін").

На одинадцяти секціях ("Стан та тенденції пралісів та лісів без господарського втручання"; "Внесок пралісів та лісів без господарського втручання у загальні цілі природоохоронної діяльності, зокрема в реалізацію Європейської Директиви про Оселища та інші національні та транснаціональні програми"; "Впливи глобальних змін на структуру та динаміку пралісів та лісів без господарського втручання"; "Порушення та відновлення в пралісах та господарських лісах"; "Праліси та ліси без господарського втручання як притулок та умови для виживання популяцій високо-вибагливих видів: гарячі чи холодні точки?"; "Динаміка залежності росту, конкуренції та щільності"; "Тиск від нових ринків відновлюваної енергії на природоохоронні ліси: зосередження на паливній деревині"; "Мертва деревина та інші атрибути "старовіковості"; "Безперервність габітатів (оселищ) пралісів та лісів без господарського втручання у мінливому кліматі"; "Вплив викидів азоту та зміни землекористування"; "Довгострокові дослідження та моніторинг у пралісах: досвід, переваги, перспективи"), які працювали в рамках конференції, в декількох десятках доповідей та виступах у дискусіях розглянуто широке коло теоретичних та практичних аспектів у світовій лісознавчій науці.

Багато цікавих матеріалів представлено також на сесії постерів.

Виступаючи на конференції, доктор біологічних наук, професор, заступник директора Карпатського біосферного заповідника Федір Гамор привернув увагу до історії створення та ролі транс'європейського об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО "Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи" у збереженні лісового біорізноманіття та забезпечення

сталого розвитку прилеглих до нього територій. Презентував присвячену цій тематиці, щойно випущену у світ книгу "Від української ініціативи – до транс'європейського об'єкта Всесвітньої природної спадщини" (<http://cbr.nature.org.ua/doc/BFC2.pdf>) (за фінансової підтримки Закарпатської обласної ради й облдержадміністрації) та опубліковану англійською мовою, в німецькому видавництві академічної книги "LAP LAMBERT", монографію "Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи" (http://cbr.nature.org.ua/news/2019/v_d.htm).

Наголошено, що відповідно до Конвенції "Про охорону Всесвітньої культурної та природної спадщини", на підставі визначених критеріїв та суворої міжнародної наукової експертизи, формується список культурних та природних об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, які мають виняткову загальнолюдську цінність.

Тому, за нашою ініціативою, 28 червня 2007 року, після напруженої підготовчої роботи наукових колективів Карпатського біосферного заповідника та Зволєнського технічного університету із Словаччини, Комітет у справах Світової спадщини ЮНЕСКО, на 31 сесії в місті Крайстчурч (Нова Зеландія), до переліку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО включив українсько-словацьку номінацію "Букові праліси Карпат", яка стала єдиним природним об'єктом Всесвітньої спадщини в Україні та започаткувала європейський процес збереження букових лісів.

У 2011 році цей об'єкт розширено за рахунок п'яти німецьких кластерів старовікових букових лісів. А 7 липня 2017 року, на 41-й сесії Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО у польському місті Краків, сформовано транс'європейський об'єкт Всесвітньої спадщини "Букові ліси та давні ліси Карпат та інших регіонів Європи". Сьогодні до його складу входять найменш порушені букові лісові екосистеми Албанії, Австрії, Бельгії, Болгарії, Хорватії, Італії, Німеччини, Румунії, Словенії, Словаччини, Іспанії та України. Українську частину складають

ділянки пралісів Карпатського біосферного заповідника, природних заповідників "Горгани" і "Розточчя", національних природних парків "Ужанський", "Синевир", "Зачарований край" та "Подільські Товтри". Площа ядрової зони об'єкта Спадщини становить 91232,81 га, 23% з яких охороняються на території Карпатського біосферного заповідника.

Завдяки цьому Україна посідає перше місце за площею цього об'єкта спадщини (26985,98 га). Друге місце належить Румунії (23982,77 га), а третє – Болгарії (10988,91 га). З 77 складових частин у 12 європейських країнах найбільшу площу займає Угольсько-Широколужанський масив Карпатського біосферного заповідника (11860 га).

Серійний об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО "Букові праліси та давні ліси Карпат та інших регіонів Європи" містить неоціненний генофонд бука лісового та близько 10 тисяч інших видів, які пов'язані та залежні від цих лісових екосистем.

Для збереження букових пралісів, як об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО,

актами Президента та Уряду України затверджено комплекс заходів, які спрямовані не тільки на охорону, але й на забезпечення сталого розвитку та благоустрою прилеглих до нього населених пунктів.

Користуючись нагодою перебування у Львові, Федір Гамор, разом із групою молодих українських та іноземних учасників конференції, нанесли візит увічливості та висловили глибоку подяку патріарху природоохоронної справи в Україні, одному із першодослідників пралісів Українських Карпат професору, лауреату Державної премії України у галузі науки і техніки, кавалеру ордена "За заслуги" Степану Михайловичу Стойку, який 14 березня 2020 року відзначатиме свій 100-річний ювілей. А 5-7 липня учасники конференції здійснили наукову екскурсію до Угольських, Марамороських та Чорногірських пралісів Карпатського біосферного заповідника та покорили найвищу вершину Українських Карпат – гору Говерла.

Ф.Д. Гамор